

ภาพ : กฤษณ์ ปรินพาวณ

มองไปข้างหน้า ศิลปะร่วมสมัยไทย

ยุคไร้อาวุธ ดันชี

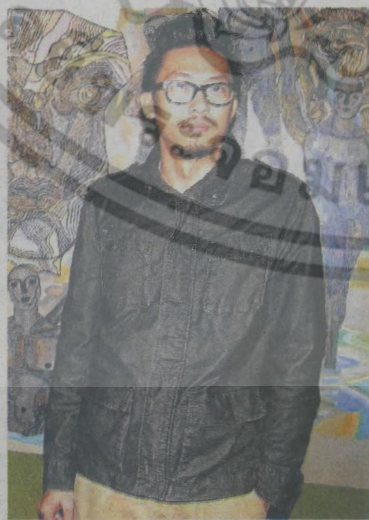
งานพระราชทานเพลิงศพ กล้วย ดันชี ในวันที่ 10 ก.ย.นี้ ณ วัดเทพศิรินทราวาสราชวรวิหาร ซึ่งจะมีผู้คนจากวงการศิลปะร่วมสมัยและวงการอื่นๆ มาร่วมไว้อาลัยอย่างมากมาย แม้ไม่มีร่างกายหรือชีวิต แต่การจากไปของกล้วย ดันชี ก็ยิ่งตอกย้ำคำ ศิลป์ พีระศรี ที่กล่าวและกลายเป็นอมตะคือ

“ศิลปะยืนยาว ชีวิตสั้น”

ในการสืบสานศิลปะสู่คนรุ่นหลัง กล้วย ดันชี กับ กมล ทศนาญชลี เป็นสองศิลปินแห่งชาติของไทย ได้สร้าง “กองทุนเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา” โดยได้ให้การศึกษานิลละ 50 พัน เป็นเวลา 35 ปีติดต่อกันแล้ว คิดเป็นเงินปีละประมาณ 3 ล้านบาท แล้วก็ยังเขยิบไปตั้งเป็นกองทุนในยุโรปและอเมริกา โดยคัดเลือกนักเรียน 10 คนมาฝึกหัดก่อนจะส่งไปให้สมาคมศิลปกรรมไทย อเมริกา

บาทไอคอนศิลปะไทย

ศิลปะยุคหลังกล้วย ดันชี จะเดินไปในทิศทางไหน วุฒิก รศดา ศิลปิน นักวิจารณ์ศิลปะ และอาจารย์ประจำภาควิชาจิตรศิลป์ คณะสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มองว่าการจากไปของ

วุฒิก

อาจารย์กล้วย ไม่น่าจะเกี่ยวกับผลงานของศิลปินไทยที่จะเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไป เพราะแนวทางของศิลปินไทยยุคหลังมีเส้นทางของมันเองอยู่ และมีมานานแล้ว แม้แต่ระดับมาสเตอร์ เช่น ชลูด นิ่มเสมอ กมล ทศนาญชลี ก็ยังคงทำงานเข้มข้น หรือรุ่นหลังกว่าอย่าง ชาตียาย

ปุยเปีย ที่ อุดฤทธิ ก็สร้างเส้นทางที่เด่นชัดและได้การยอมรับ

“แต่ที่จะมีผลคือเราขาดศิลปินคนหนึ่งที่ยิ่งใหญ่ไป เหมือนเราขาดไอคอนของศิลปะไทยคนหนึ่งไป ต้องยอมรับก่อนว่าความโดดเด่นของอาจารย์กล้วย มาทั้งบริบท ไม่ใช่แค่ผลงาน แต่รวมไปถึงบุคลิกภาพที่ชัดเจนมานานแล้ว ซึ่งความยิ่งใหญ่ของผลงานก็มีน้อยคนที่สร้างความชัดเจนได้เทียบเท่ากับอาจารย์กล้วย

“ที่บอกว่าจะมีระดับเดียวกันหรือไม่ คงต้องดูกันมาก เพราะจะวัดจากอะไรละ ราคาหรือความโด่งดัง หรือคุณภาพ ระดับมาสเตอร์ของไทยที่ยอดเยี่ยมผมก็เห็นว่าอาจารย์ชลูดนี่ที่สุดแล้ว แต่การเอาอาจารย์ชลูดไปเปรียบเทียบกับอาจารย์กล้วยก็ไม่ได้ ผมว่าศิลปินระดับบิกเนมทั้งหลายแต่ละคนมีแสงสว่างเป็นของตัวเอง - อาจารย์กล้วยอาจฉายได้ระดับพระอาทิตย์ที่สร้างแรงบันดาลใจให้ใครต่อใครมาก ผมว่าถ้าในมุมมองของความยิ่งใหญ่ในเรื่องแรงบันดาลใจน่าจะจะมีแสงสูง”

สำหรับ เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ศิลปินแห่งชาติรุ่นน้องที่มีกล้วย ดันชี เป็นแรงบันดาลใจนั้น จะรับไม่เสียหลักของวงการศิลปะร่วมสมัยของไทย วุฒิก วิเคราะห์ว่า เฉลิมชัยก็มีเส้น

ทางของตัวเอง ถึงแม้ว่าจะได้อาจารย์กล้วยเป็นแรงบันดาลใจ แต่ผลงานก็ต่างกัน

“ผมว่ามันคนละตำแหน่งแห่งที่ มันไม่ใช่ตำแหน่งแบบนางงาม มีรองเบอร์ 1 เบอร์ 2 งานที่เหลืงก็คนละมุมกันเลยกับอาจารย์กล้วย เหมือนที่เปรียบเทียบกับ เฉลิมชัยรศดา กล้วยรศดา ที่เหลืงเค้าก็มีแสงของเขาเอง ไม่ได้เกิดมาจากร่มเงาหรือแสงอาทิตย์ของกล้วย และที่เหลืงก็ยิ่งใหญ่ในมุมมองเขาอยู่แล้วนะ ถ้าเราสังเกตดูตั้งแต่ตอนที่อาจารย์กล้วยยังมีชีวิตอยู่ ผมคิดว่าไม่มีใครแทนใคร มีแต่ใครหายไปเท่านั้นเอง”

ปัจจุบันศิลปินไทยที่มีชื่อเสียงในระดับโลกหรือนานาชาติ นอกจาก กมล ทศนาญชลี ที่ฝั่งรกรากในอเมริกา วุฒิกแรกแจ่งว่ายังมี ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช สุรสิทธิ์ กุลวงค์ และนาวิน ลาวัลย์ชัยกุล

“ฤกษ์ฤทธิ์ ตีระวนิช นี่แน่นอน เป็นคนหนึ่งที่อยู่ในกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ศิลปะของโลกมาตั้งแต่ยุค 90 คนที่ทำดีไทยในแกลเลอรีและสร้างสุนทรียศาสตร์ปฏิสัมพันธ์ขึ้นมา คือใช้กิจกรรมเป็นผลงาน ไม่ใช่รูปเขียน รูปปั้นที่เอาไว้มองอย่างเดียว แต่ฤกษ์ฤทธิ์ก็บ่มเพาะความรู้เรื่องศิลปะจากต่างประเทศมาก สุรสิทธิ์ กุลวงค์ ก็โด่งดังลอส Angeles ไปแล้ว แต่คนนี้ก็เคยเรียนที่ศิลปากรมาก่อน นาวิน ลาวัลย์ชัยกุล นี่ก็อินเตอร์ คนนี้จบปริญญาตรีที่มหา ลัย เชียงใหม่ แต่ตั้งทะเลประเทศไปนานแล้ว”

ด้านงานศิลปะไทยในแนวพุทธศิลป์ปรัชญาพุทธในแนวของกล้วย หรือเฉลิมชัย ศิลปินไทยจะคลี่คลายไปทางไหน เพราะงานศิลปะของกล้วยเป็นตระกูลช่างร่วมสมัยที่ส่งอิทธิพลจนมีผู้เดินตามอย่างและสืบทอดแนวทาง วุฒิกบอกว่า มีแน่นอน และมีมานานแล้ว และก็ยังมีอยู่

“ที่สืบทอดเรื่องและรูปแบบของไทยให้เป็น

สไตล์ของตัวเอง ใครติดตามงานจิตรกรรม บัวหลวงจะเห็นรุ่นลูกหลาน อนุพงษ์ จันทร์ เขียนรูปภิกษุสันดานกา หรือ ชูศักดิ์ ศรีขวัญ นี้ ก็ชัดเจนเลยว่าทำงานในชนบทไทยร่วมสมัย ที่ อาจารย์ถวัลย์ก็กับที่เหลืมหึมเบิกไว้ให้ แต่จำรุ่น แดงๆ ที่เหลืมหึม ก็ต้อง ปัญญา วิจินธนสาร นี้ก็ ผู้บุกเบิกเลย ที่วาดหน้าพระใหญ่ๆ คือนำเอาขน จิตรกรรมฝาผนังโบราณมาประยุกต์วาดให้มีมิติ และใส่เรื่องปัจจุบันเข้าไป งานอาจารย์ปัญญา ก็ยังสะท้อนเลื่อนล้นอยู่ตลอด แถมนั่งมีคนก๊อปปี้ ขยายมากที่สุดของประเทศเลย ตามร้านขาย รูปเขียนเพื่อการตกแต่ง หน้าพระเอียงๆ เต็มเลย

“แต่จริงๆ รุ่นก่อนหน้านี้ก็ทำมานานแล้วนะ ครับ ตั้งแต่ยุคลูกศิษย์อาจารย์ศิลป์รุ่นแรกๆ อาจารย์เขียน ยิมศิริ อาจารย์ชุลนทีเคยทำ มาอินเดีย กู่อารีย์ ประสงค์ ปัทมานุช ชิต เจริญ ประชา เฉลิม นาคีรักษ์ นี้ก็ระดับมาสเตอร์ทั้ง นั้น ที่ใช้เรื่องและสไตล์แบบไทยร่วมสมัย แล้วก็มี สาครินทร์ เครืออ่อน ที่ไปปลูกข้าวในงาน โดกุเมนต์ที่เยอรมนี อันนี้ก็ดัง หรืออย่าง คามิน เลิศชัยประเสริฐ นี้ก็มีส่วนเกี่ยวกับพุทธ เต็มไปหมดและโด่งดังด้วยครับ สองคนหลังนี้จะ รุ่นกลางๆ หมายถึงอายุนะครับ ในเจเนอเรชั่น เดียวกับ สุรสิทธิ์ กุศลวงค์ ชาดีชาย บุษเบียม”

สำหรับคนที่อยากชมงานศิลปะของถวัลย์ ดัชนี ให้ได้รรถรสมากกว่าเสียงลือเสียงเล่าอ้าง ที่บอกกันมา วุฒิกรณะนำว่า

“บางทีคนทั่วไปนึกถึงแต่รูปลูกภาพของแก แต่อยากให้ไปตีความจริงๆ ดูงานของ อาจารย์คือการพบกันระหว่างตะวันออกกับ ตะวันตก ด้วยรูปแบบลายไทยที่ถูกสร้างให้เกิด ไดนามิกในแบบ Expressionism อิทธิพลจาก โมเดิล แองเจโล มองเห็นได้จากทีกเกอร์ที่ปิด เกลียวทรงพลัง ที่เยี่ยมมากอย่างไม่เคยมีใคร ทำมาก่อนในเมืองไทย คือ อาจารย์ถวัลย์ใส่ ไดนามิกแบบนั้นในลวดลาย เลยกลายเป็นลาย ของแกเองที่ชัดเจนที่สุด ใครเลียนแบบนิดนึ่งก็ เห็นเลย อันนี้ถือว่าพิเศษมาก

“แล้วยังต้องไปดูบ้านต้า จ. เชียงราย จะเห็น สิ่งบ่งเพาะให้เห็นถวัลย์คืออะไร ทั้งเขี้ยว เขา หรือหงอนสัตว์ และประติมากรรมแกไม่ทั้งหมด

เราจะเห็นพลังของชีวิตเหล่านั้น ที่แม้จะกลายเป็นซาก แต่มันดำรงอยู่ในโลกที่ถูกปรับแต่งด้วยความรู้สึกข้างในที่พลังพล่าน โลกข้างในนี้แหละครับ อาจารย์ถวัลย์แกเผือกมาได้ทุกอย่างหมด เปลือก ถ้าชิ้นชมและเสียดายที่แกจากไปโดยยังไม่เคยเห็นผลงานและบ้านของแกด้วยตาและใจจริงๆ ผมว่ามันคงยังไม่เพียงพอนะ ออกให้กร จากไปของแก ปลูกให้คนไทยที่ไม่เคยสนใจศิลปะ มาก่อนได้มาชื่นชมผลงานและของศิลปะเป็น ไทยคนอื่นฯ อย่าให้เสียดายกันหนึ่งของการ ศิลปะไทยต้องจากไป เหลือแค่เสียงอื้ออึงจากสื่อ ที่ประโคมข่าวเป็นเดียวแล้วก็เงียบหายเลย”

รู้จัก ‘ถวัลย์’ ผ่านผลงานทรงพลัง

ถ้าอยากรู้จักศิลปินไทยนามอุโฆษ ถวัลย์ ดัชนี โดยชิมชมผ่านคอลเลกชันงานศิลปะที่ เลือกว่าค่าล้ำค่า บุษเบียม เบญจรงค์กุล ประธานใหญ่พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย กรุงเทพฯ (Museum Of Contemporary Art, Bangkok หรือ MOCA) บานอาคารเบญจจินดา ถนนวิภาวดีรังสิต กำลังเปิดให้ชมฟรี! จนถึงวัน พฤหัสบดีที่ 11 ก.ย.นี้ เจ้าสัวบุษเบียมช่วยเชิญ ประชาชนทั่วไป รวมทั้งนักเรียนศิลปะมาชม ภาพเขียนและงานจิตรกรรมที่เก็บสะสมเรื่อย มา 35 ปี ซึ่งเปี่ยมคุณค่าและความล้ำค่า บอกได้ว่าไม่ได้เก็บแบบเศรษฐีเก็บของสะสม เล่นๆ แต่เก็บกันถึงขั้นจริงจัง

การเปิดตัวพิพิธภัณฑ์ให้ชมฟรีๆ ครั้งนี้ เพื่อ ระลึกถึงศิลปินผู้ล่วงลับ เจ้าสัวบุษเบียมนำผลงาน ถวัลย์ ดัชนี กว่า 130 ภาพจากเกือบ 200 ภาพ มาจัดให้ชมที่ชั้น 4 ของโมคา กรุงเทพฯ โดย แบ่งเป็นห้องสีขาว แดง และดำ เจ้าสัวผู้หลง ใหลงานศิลปะย้ำว่า มาชมแล้วจะรู้จักตัวตน ของศิลปินท่านนี้ร้อยเปอร์เซ็นต์

“งานของอาจารย์ถวัลย์ที่อยู่ในการสะสม ของผม 30 กว่าปี ก็แบ่งเป็น 3 ยุค ยุคละ 10 ปี ภาพแรกที่ได้มาชื่อภาพนาคธนะ อาจารย์ยัง ใช้เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษอยู่เลย เป็นภาพ ขนาดใหญ่ 20 x 24 เมตร เขวนวาทที่ห้องสีขาว ห้องแรกเดินเข้าไปก็เจอเลย เป็นรูปหัวภูษานาคแต่ตัวเป็นคนสีแดง

“หลายๆ ภาพคือประวัติศาสตร์ของอาจารย์ ชื่อภาพพระอิศวร เทคนิคสีน้ำมันปิดทองคำ

เปลวบนผ้าใบ ถวัลย์สร้างสรรคี่ไว้เมื่อปี 2514 ภาพนี้อาจารย์ใช้หลายสีโทนรุ่ง ออกจากกรอบ เดิมที่เน้นสีดำ แดง ทอง เป็นภาพที่มีรอยกริด หลายจุดเลย เกิดขึ้นในตอนนี้อาจารย์นำภาพไป แสดงที่ตึกคริสตจักรย่านราชเทวี และมีบาง ภาพคล้ายพระพักตร์พระพุทธรูปแล้ววางอยู่ ด้านล่าง นักเรียนช่างกลย่านนั้นก็คิดว่าเหยียด หยามศาสนาพุทธ แดงไปแสดงในคริสตจักรอีก ด้วย ก็เลยใช้คัตเตอร์กริดไปหลายภาพ รวมทั้ง ภาพพระอิศวรด้วย อาจารย์บอกว่าไม่ต้องซ่อม เพราะเก็บไว้ให้ระลึกถึงความรุนแรง ซึ่งในที่สุด แล้วไม่ได้ทำให้สังคมตั้งงามขึ้นเลย มีแต่เป็นรอย ซากมีตาหน้าเท่านั้น

“อีกสองภาพเป็นประวัติศาสตร์ของชีวิตผม อาจารย์ถวัลย์ให้เจ้าหน้าที่ขนมาให้ผมฟรีๆ ในปี ตั้มย้ากั๊ง 2540 ผมดำรงตำแหน่งประธานดีแค และซีไอยูคอม ผมกำลังเครียดกับอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาททำให้ธุรกิจมูลค่าแสนล้าน

ภาพที่มีมูลค่าที่เพิ่มอีกเท่าตัว เจอเปรี๊ยะนี่เดิน ไปกว่า 5 หมื่นล้านครับ อาจารย์ก็บอกไม่เป็นไร นะ ขณะที่ยังหาการจะเอาเงินคืนบุษเบียม แต่ก็ มีที่ขายคนนี่ส่งภาพที่มีมูลค่าร้อยล้านมาให้กำลัง ใจ ซึ่งเป็นค่าพุดหมอกเขาสีดำที่ทาน

“สองภาพที่เข้าใหญ่อาว 4 เมตร อาจารย์วาด ไว้มานานแล้ว ภาพเสือโคร่งโชนทะยานเข้าขย้ามา อีกภาพขนาดเดียวกัน ภาพเสือดาวขย้าว่า ซึ่งถูก หนึ่งผมก็ตกอกตกใจมาก เพราะผมเกิดปีม้า น่อง ชายผมเกิดปีวัว (หัวเราะ) โอ้ย...ตายแล้ว เงินยวเรานอนเสียขย้าทั้งตู้ (ว่าแล้วก็หัวเราะอีก)

“อาจารย์บอกว่า คุณอย่าไปคิดแบบนั้นเลย ให้ดูที่ทั้งมา วัว ที่กำลังโดนเสือ ที่ก็เหมือน ธนาครเข้าขย้า แต่ทุกๆ ชีวิตก็ต้องดิ้นรนผ่าน วิฤตชีวิตในขั้นนี้ไปให้ได้ เป็นปรัชญาในการ เขียนภาพอาจารย์ถวัลย์ในทุกๆ ยุคของท่าน” บุษเบียม กล่าว

“อาจารย์เคยบอกผมว่าในชีวิตศิลปินต้อง สร้างงานให้ได้กว่า 500 ภาพ จึงจะยิ่งใหญ่เหมือน ปิกัสโซ (Pablo Picasso) ทุกๆ ปีอาจารย์ยังเขียน ภาพให้ผมมาโดยตลอด ยกเว้น 3 ปีหลัง ภาพมา พงจ อาจารย์วาดเมื่ออายุ 70 ปีแล้ว วิธีการงาน ของท่านคือวันไปงขยับพู่กันไปซ้ายขวา เป็นแรง บันดาลใจสำหรับผมในเรื่องความเพียรฝึกฝน ตัวเอง กับปณิธานสร้างงานศิลปะให้โดดเด่น ประดับแผ่นดิน ไม่มีข้อจำกัดแม้สูงวัย ทั้งอารมณ์ ของภาพศิลปะไทยในแนวเขอเรียลลิสม์ ทั้งความ เพียร สอนปรัชญาชีวิตได้ครบองค์บริบูรณ์” เจ้าสัวบุษเบียม กล่าวทิ้งท้าย

อารณณ์จับ ‘พิทวัน’

วิมลพรรณ บิตธวัชชัย ที่ปรึกษากอง บรรณาธิการ และคอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์ โฟกัสได้เคย มีโอกาสสัมภาษณ์ศิลปินท่านนี้ ตั้งแต่เห็นแก๊งแก๊งแก๊งแก๊งแก๊ง แก๊งๆ ความสา เล่าเท่าไรก็ไม่จบไม่สิ้น เรื่องประทับใจได้เล่า วันนี้นี้ก็ยังไม่จบ ย่า เมื่อปี 2512 สามศิลปินผู้ ยิ่งใหญ่ ถวัลย์ ดัชนี ประเทือง เอมเจริญ ประพันธ์ ศรีสุตา ซึ่งตอนนั้นยังเป็นศิลปิน รุ่นใหม่ นำผลงานไปแสดงที่ จ.ขอนแก่น โดยมี ช่วย นนทะนกร พวงขอนแก่น เป็น ประธานต้อนรับเปิดนิทรรศการ

“ความเป็นอาร์ติสต์ยังบดบังในวันนั้น ผลงานดูแปลกตา ท่านผู้ว่าฯ ช่วย จึงถามว่า งานของพวกคุณเป็นงานแนวไหน? พิทวัน ตอบทันทีว่า “ซิงกะตูดิน” ผู้ว่าฯ ก็ทำหน้า งงๆ กลมก้นชาวถึงกับมองหน้าเลิกสัก พิทวัน อ้าผู้ว่าฯ (อีกแล้ว!!!) ...ผมเอาที่ไหน นี่มันเป็น ภาษาอีสาน. พิทวันหันมาโวยนักข่าว พวกเขา จะข้ากัต้องอดไว รอผู้ว่าฯ เดินไปก่อนค่อย ปล่อยฮา

“จากขอนแก่น ก็ไปเที่ยวกันที่ จ.อุดรธานี ที่พิทวันไม่ชอบที่นี้เลย เวลานั้นกลุ่มซีไอกำลัง ขึ้น ทั้งเมืองเต็มไปด้วยโสเภณี พกกลับไปกับ ชาวบ้านท่านผู้ว่าฯ ขอนแก่นอีกครั้ง และคุณ ช่วยก็ร้องขอให้วาดรูปความรู้สึกเปรียบเทียบ สองจังหวัดนี้ พิทวันก็วาดรูปผู้หญิงอยู่คนไม่ แขนงผ้าเป็นแถว มีหนอนแมลงขอนแก่น ส่วน ขอนแก่นเป็นหญิงนั่งขึ้นผมมวนนั่งอยู่ริม แก่นนคร เสาสะท้อนในน้ำเป็นดอกบัว คือ การเล่าเรื่องด้วยภาพอย่างสุดยอด

“ท่านผู้ว่าฯ ช่วยจึงขอชื่อ พิทวันบอก 2,000 บาท ท่านก็ชื่อไปทันที แล้วพิทวันก็ หันมาบอกกลุ่มนักข่าวและนักศึกษาวิศวะที่ ตามติดเป็นลูกหลานในพิทวัน บอกว่า... มา พวกเรา ไปดลองค์กัน ผมเขียนรูปมานานทั้ง ึ่ง หลอกขายคนไทยได้ก็วันนี้เอง” วิมลพรรณ เล่าพลางหัวเราะขบขัน แล้วบอกว่าท่าน ผู้ว่าฯ ไม่โกรธเคืองอะไร แต่ก็รู้สึกเข้าไปกับ ศิลปินท่านนี้ด้วย